

DAVLAT AKTIVLARINI BOSHQARISH VA XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISHNING MUHIM AHAMIYATI

Yaxshiboyev Shohruh Xayitmurod o'g'li

Davlat aktivlarini boshqarish agentligi, Mustaqil izlanuvchi

Email: shyaxshiboyev13@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT:

ARTICLE HISTORY:

Received:12.04.2025

Revised: 13.04.2025

Accepted:16.04.2025

KEYWORDS:

davlat aktivlari,
xususiylashtirish,
raqamlashtirish,
shaffoflik, blockchain,
sun'iy intellekt, davlat
boshqaruvi.

Davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish jarayonlarida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi samaradorlikni oshirish, shaffoflikni ta'minlash va korrupsiyaga qarshi kurashish imkoniyatlarini yaratadi. Ushbu maqolada zamonaviy raqamlashtirish usullari, ularning davlat mulkini boshqarishdagi roli, xalqaro tajribalar va kelajakdagi istiqbollar tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy va ijtimoiy samaralari hamda qiyinchiliklari ko'rib chiqiladi.

Kirish

Zamonaviy dunyoda davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish jarayonlari murakkab va ko'p qirrali jarayonlardir. Raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan ushbu sohada yangi imkoniyatlar paydo bo'ldi. Raqamlashtirish orqali davlat mulkini boshqarishda shaffoflik, tezlik va xavfsizlikni ta'minlash mumkin.

Xususiylashtirish jarayonlarida raqamli yechimlar qo'llash investorlar ishonchini oshiradi, korrupsiya riskini kamaytiradi va bozor ishtirokchilari uchun teng sharoitlar yaratadi. Ushbu maqolada raqamlashtirishning davlat aktivlari boshqaruvidagi ahamiyati, global tajribalar va O'zbekiston kontekstidagi o'rni muhokama qilinadi.

Tahlil va Muhokama

Davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish jarayonlarini raqamlashtirish zamonaviy davrning eng dolzarb masalalaridan biridir. Raqamli texnologiyalar joriy etilishi orqali davlat mulkini boshqarishda shaffoflik, samaradorlik va xavfsizlikni ta'minlash mumkin. Shu bilan birga, xususiylashtirish jarayonlarida raqamli yechimlar qo'llash investitsion muhitni yaxshilash, korrupsiyani kamaytirish va bozor ishtirokchilari uchun adolatli shartnomalar tuzish imkoniyatini beradi.

Raqamli Texnologiyalarning Davlat Aktivlarini Boshqarishdagi Ahamiyati

Davlat mulkini boshqarishda raqamlashtirishning asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri shaffoflikni oshirishdir. An'anaviy boshqaruv usullarida ma'lumotlar yashirinishi, qog'oz hujjatlar orqali amalga oshiriladigan operatsiyalar va inson omilining katta ta'siri tufayli korrupsiya holatlari ko'p uchraydi. Biroq, blockchain texnologiyasi kabi raqamli yechimlar yordamida aktivlarning har bir harakati, egalik huquqi o'zgarishi va moliyaviy operatsiyalar aniq kuzatilishi mumkin.

Masalan, Gruziya davlati kadastr tizimini blockchain asosida isloh qilganidan so'ng, yer mulki bilan bog'liq nizolar keskin kamaydi. Shunga o'xshash tarzda, Estoniya elektron hukumat tizimi orqali davlat xizmatlarini, shu jumladan davlat korxonalarini boshqarish jarayonlarini raqamlashtirishga erishdi.

Sun'iy intellekt (AI) va katta ma'lumotlar tahlili (big data analytics) ham davlat aktivlarini boshqarishda muhim rol o'ynaydi. AI yordamida korxonalarning moliyaviy holati, bozor qiymati va investitsion jozibadorligi aniqroq baholanishi mumkin. Bundan tashqari, ma'lumotlar tahlili orqali davlat aktivlaridan foydalanish samaradorligi oshiriladi, xarajatlar optimallashtiriladi va strategik qarorlar qabul qilinadi.

Xususiylashtirish Jarayonlarida Raqamli Platformalarning Qo'llanilishi

Xususiylashtirish jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish investorlar ishonchini oshiradi va jarayonni tezlashtiradi. Elektron tender platformalari, masalan, ProZorro (Ukraina) va E-Procurement (Janubiy Koreya) kabi tizimlar orqali

xususiylashtirish tenderlari ochiq va raqobatbardosh tarzda o'tkaziladi. Bu esa davlat aktivlarini sotishda korrupsiya riskini kamaytiradi va eng yuqori narxni taklif qiluvchi haqiqiy investorlarni jalb qiladi.

Bundan tashqari, smart-shartnomalar (aqlli shartnomalar) xususiylashtirish shartnomalarining avtomatik bajarilishini ta'minlaydi. Agar shartnomada ko'rsatilgan shartlar bajarilmasa, shartnoma avtomatik ravishda bekor qilinadi yoki jarimalar qo'llaniladi. Bu xususiyat shartnoma buzilishlarini oldini oladi va huquqiy nizolarni kamaytiradi.

Xalqaro Tajribalar va O'zbekistonda Raqamlashtirish Imkoniyatlari

Dunyoning bir qator mamlakatlari davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirishni raqamlashtirish bo'yicha muvaffaqiyatli tajribalarga ega. Misol tariqasida:

- Singapur davlat kompaniyalarini boshqarishda sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlilidan faol foydalanadi. Bu esa davlat aktivlaridan samarali foydalanishga imkon beradi.
- Birlashgan Arab Amirliklari (BAA) "Dubai Blockchain Strategy" loyihasi doirasida davlat xizmatlarini, shu jumladan davlat mulkini boshqarishni raqamlashtirishga intilmoqda.
- Ukraina ProZorro elektron tender platformasi orqali xususiylashtirish jarayonlarini shaffof qilgan, bu esa davlat byudjetiga qo'shimcha daromad kiritishga yordam berdi.

O'zbekiston ham so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida davlat xizmatlarini raqamlashtirish, shu jumladan davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish jarayonlarini zamonaviy texnologiyalar asosida takomillashtirish ko'zda tutilgan. Biroq, bu yo'lda bir qator to'siqlar mavjud:

- Texnik infratuzilmaning etishmasligi – ba'zi hududlarda internet tarmog'i va raqamli platformalar uchun zarur resurslar yetarli emas.
- Ma'lumotlar xavfsizligi tashvishlari – kiberxavflar va ma'lumotlarning buzilishi xavfi mavjud.

• Qonuniy bazaning yetishmovchiligi – smart-shartnomalar va blockchain texnologiyalarini qo‘llash uchun huquqiy me‘yoriy hujjatlar ishlab chiqilishi kerak.

Raqamlashtirishga Qarshi To‘siqlar va Ularni Bartaraf Etish Yo‘llari

Davlat aktivlarini raqamlashtirish jarayonida quyidagi to‘siqlar mavjud:

1. Texnik qiyinchiliklar – ba‘zi davlat idoralarida raqamli texnologiyalarni joriy etish uchun yetarli mutaxassislar va resurslar yo‘q.

2. Ma‘lumotlarning parchalanganligi – turli idoralar o‘rtasida ma‘lumotlar almashinuvi samarali yo‘lga qo‘yilmagan.

3. Psixologik to‘siqlar – an‘anaviy boshqaruv usullariga ishonch kuchli, yangi texnologiyalarga o‘tishda qarshilik bo‘lishi mumkin.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi choralar ko‘rilishi kerak:

• Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish – raqamli boshqaruv bo‘yicha tajribaga ega mamlakatlar bilan bilim almashish.

• Kadrlar tayyorlash – davlat xodimlari uchun raqamli texnologiyalar bo‘yicha malaka oshirish kurslari tashkil etish.

• Qonuniy islohotlar – blockchain, AI va elektron shartnomalarni qo‘llash uchun huquqiy bazani ishlab chiqish.

Davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish jarayonlarini raqamlashtirish zamonaviy davrning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Raqamli texnologiyalar yordamida shaffoflik, samaradorlik va xavfsizlikni ta‘minlash mumkin. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, elektron tenderlar, blockchain va sun‘iy intellekt kabi yechimlar davlat mulkini boshqarishda muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston ham raqamlashtirish jarayonlarini jadal sur‘atlar bilan rivojlantirishi kerak, bu esa iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Xulosa

Davlat aktivlarini boshqarish va xususiylashtirish jarayonlarini raqamlashtirish zamonaviy iqtisodiyotning muhim talablaridan biridir. Bu jarayon shaffoflikni oshirish, korrupsiyani kamaytirish va investitsion muhitni yaxshilash imkoniyatini beradi. Xalqaro tajribalardan foydalanib, O'zbekiston kabi mamlakatlar raqamli transformatsiyani samarali amalga oshirishi mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Brynjolfsson, E. & McAfee, A. (2014). The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies.
2. Tapscott, D. (2016). Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World.
3. World Bank. (2020). Digital Government: Technology and Public Sector Performance.
4. OECD. (2019). State-Owned Enterprises and Corruption: What Are the Risks and What Can Be Done?
5. Estonian Government. (2021). E-Governance in Estonia: Digital Transformation Case Study.
6. McKinsey & Company. (2022). AI in Asset Management: Opportunities and Challenges.
7. IMF. (2021). Digitalization and Privatization: New Trends in Public Sector Management.
8. Deloitte. (2020). Smart Contracts and Blockchain in Government Services.
9. PwC. (2019). Transparency in Privatization: Global Best Practices.
10. Asian Development Bank. (2023). Digital Transformation of State-Owned Enterprises in Asia.